

Лекція №6

Тема: САДИ БАРОККО

План:

1. *Загальні відомості про садово-паркове мистецтво епохи Бароко.*
2. *Партери.*
3. *Шпалери.*
4. *Алеї.*
5. *Боскети.*

Література: Л[1,2,3,4,5]

Зміст:

1. *Загальні відомості про садово-паркове мистецтво епохи Барокко.*

Барокко (від порт. барокка – перлина чудернацької форми) – панівний стиль у європейському мистецтві кін. XVI - сер. XVIII ст. Тісно пов'язане з монархією, аристократією і церквою, мистецтво бароко було покликане прославляти і пропагувати їхню могутність. Народившись в Італії, бароко справжнього розквіту набуло в абсолютистській Франції. Французькі сади займають в епоху бароко таке ж домінуюче становище, яке в епоху Ренесансу займали італійські сади.

Слід зазначити, що природно-кліматичні умови Франції - рівнинний рельєф, спокійні течії річок, достатня кількість опадів, багата лісова рослинність - створювали інші, ніж в Італії, передумови паркового будівництва. Найголовніше – простір. Якщо в Італії сади створювалися на невеликих ділянках 1-3,5 га (виняток становили сади Боболі - 35 га), то тут лише версальський Малий парк мав площу 1738 га, а Великий мисливський парк, який прилягав до нього – 6600 га.

Наприкінці XVI ст. з'являються два сади – в Сен-Жермені і Сен-Клу, розплановані на схилі у вигляді терас, в яких виразно виявляється вплив італійського терасового саду.

Палацові сади часів бароко стали немовби частиною палацу, його продовженням. Замість геометричних квадратів, укладених у шахівницю, одноманітних і врівноважених – типових для ренесансових садів, утворюються закриті квадрати з характерними для внутрішніх приміщень елементами – залами, кабінетами, театрами, коридорами. Характерним є тяжіння до контрасту – плоскі партери і високі масиви боскетів, великі зали і малі кабінети тощо.

Великі шпалери створювалися з граба, липи, в'яза, бука, а також клена (польового). Великі аркадові шпалери і берсо найкраще вдавалося формувати з липи, а зелені бордюри переважно з тиса, ілекса, самшиту, ялівця та білої

акації. В алейних посадках використовували в'яз, липу, гіркокаштан, бук, дуб вічнозелений, каштан їстівний, тополю чорну, білу акацію. В боскетах висаджували переважно липу, в'яз, каштан, бук, дуб, ясен, а в затінених місцях глід, ліщину, самшит та ін. Особливі групи творили бочкові рослини, які на зиму заносили в приміщення (апельсинові дерева, гранати, мирти, лаври, жасмини (*Jasminus officinalis*), розмарин, троянди та ін.).

В основному, як бачимо, зелені насадження створювалися з місцевих порід. Проте починаючи з XVII ст. в садах і парках з'являються північноамериканські екзоти: юкка (1600), оцтове дерево (1602), кипарис болотний (1640), багряник канадський (1641), сурах (1650), сосна Веймутова (1705), гіркокаштан квітучий (1711), ліріодендрон (1732), гледичія (1732), магнолія деревовидна (1736), гортензія деревовидна (1736), бундук (1747). З Китаю в 1727 р. завозять гінкго, а з Малої Азії – тую східну (1737). У цей період з Японії дістається біла шовковиця (Майдецький, 1978).

До характерних елементів садово-паркових композицій бароко належать: садові партери, шпалери, алеї, боскети, садові зали, садові театри, лабіринти, садова скульптура, садові канали, басейни і фонтани, звіринці, вольєри, садові будівлі.

2. Партери.

Партером називають декоративну композицію, розташовану на горизонтальній площині і виконану з рослин (газонні трави, низько пострижені чагарники) і штучних або “мертвих” матеріалів (піску, товченого березового вугілля, битого скла, товченої черепиці чи цегли та ін.)

Типи партерів:

Гаптований партер. Декорування партерів базується на створенні узорів-орнаментів, запозиченому із східних килимів. Цим мистецтвом, але в менших масштабах, займалися араби. Оздоблювальний рисунок творив низько підстрижений самшит на тлі кольорового піску, товченої цегли чи деревного вугілля.

Рабатковий (набірно-орнаментальний) партер. Мав симетричне планування і був розподілений на невеликі узорчасті рабатки, оточені стежками, покритими піском чи іншим матеріалом. Рабатки завжди були окантовані стриженним живоплотом з самшиту. Центр партеру часто акцентувався басейном.

Газоновий (англійський) партер. Найскромніший і найдешевший із партерів. Основою його був газон з геометрично спланованими доріжками, які утворювали різноманітні візерунки.

Розрізний (квітковий) партер – єдиний тип партерів, в якому головне значення мали квіти. Рисунок орнаменту, заповненого квітами, по периметру обсаджували самшитом.

Оранжерейний партер. Партер з експозицією рослин, які влітку виставлялися біля оранжереї в бочках або горшках. Фоном служив вистелений і гладко вирівняний пісок.

Водний партер. Створювалися дуже рідко у вигляді водних басейнів. Ці красиві прямокутні водні дзеркала, оточені скульптурами, були влаштовані у Версалі

3. Шпалери.

Шпалери – ряд густо посаджених дерев, стрижених у вигляді стіни. Використовувався і тип шпалер, створений із в'юнких рослин, опорою для яких була дерев'яна решітка.

Шпалери виконували архітектурно-пластичні, а також практичні функції: закривали небажані види та захищали від вітру

Типи шпалер:

Високі шпалери. Являли собою повні стіни, однорідні зверху до низу. Часто утворювали алеї, тоді висота шпалер становила 2/3 ширини.

Напівповні шпалери. Їх ще називають італійськими. Склалися з одного або кількох рядів дерев, в яких стрижена частина займала лише певний об'єм конструкції, а стовбури залишалися відкритими.

Ажурні шпалери. Створювали різноманітні декоративні мотиви. Часто це були аркади, над якими виступали крони дерев, кулі та інші геометричні форми.

Низькі шпалери. Стрижені живоплоти, заввишки близько 1,3 м (щоб не заслоняти краєвиду), які формувалися боками подвійних алей.

Шпалери фігурні. Елементи топіарного мистецтва, відомого з часів Стародавнього Риму. Стрижкою створювалися окремі фігури звірів і людей, або й цілі групи.

4. Алеї

Алеї – пішохідні комунікації, обмежені з двох боків деревами, чагарниками, в'юнкими рослинами, в барокових садах були важливим просторово-пластичним елементом. Вони вказували напрямки, акцентували поділ садового простору, служили місцем прогулянок. У той період склалося декілька типів алей.

Алеї замкнуті. Алеї з склепіннями, які утворюють дуже тінисті тунелі. Утворюються шляхом переплітання крон дерев, які висаджені по обидва боки алеї.

Алеї відкриті. Алеї, які формувалися густою рядовою посадкою у вигляді шпалер на партерах або ж не формованих стрижкою.

Алеї прості (дворядні). Склалися з одиноко стоячих дерев у рядах з одного і другого боку алеї.

Алеї складні (багаторядні). На відміну від простих дворядних алеї мали чотири або шість рядів з алеєю посередині.

Найхарактернішою особливістю палацових алеї, як вже згадувалося, було їхнє променеподібне планування. Як правило, це були три алеї, які симетрично сходилися на осі головної резиденції, а точніше – на палаці. Цей мотив представлений в садах у Версалі та у Во-ле-Віконті.

5. Боскети

Боскетом називається невеликий простір , правильної геометричної форми, обмежений екраном підстриженого живоplotу. Боскети, як правило, презентують відкриту частину композиції, являючи собою чудовий фон для її декоративних деталей.

Французький боскет – щільний масив дерев чи чагарників, охоплений живоplotом. Ці масивні об'єми були своєрідною противагою плоским партерам і буленгрінам.

Боскет звичайний мав регулярну (квадратну чи прямокутну) форму, замкнуту стриженим живоplotом (шпалерою) густого насадження. Цими боскетами декорували звичайно різноманітні зали, альтанки, басейни і фонтани.

Боскет відкритий – наймальовничіший тип з усіх боскетів. Від попереднього типу відрізняється тим, що тут дерева висаджували лише вздовж доріг і довкола площ, які виділяли боскети, зате простір між алеями був вільний: його займали газони.

Боскет шахівницевий планувався у вигляді шахівниці з квадратами, які оточували рядові посадки дерев без шпалер, розміщені на газоні.

Боскет вічнозелений. Створювався з вічнозелених дерев і чагарників. Особливо ефектним був узимку.

